

הלימוד מוקדש לעילוי נשמות הורינו האהובים:
פייגא-פיליס חיימוביץ בת רחל וחיים שנפטרה בכ"ו בשבט תשע"ג
ויוסף חיימוביץ בן יקותיאל יהודה שנפטר בד' בתמוז תשס"ד

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

פרק ה'

בפרקנו מגיעה לשיאה סדרת המעשים הסמליים שאליהם התוודענו בפרק הקודם. בפרק זה מופיע מעשה סמלי קשה, ארוך ומורכב, שתכליתו לסמל את כיבוש העיר וגורלם המר של תושביה (א-ד), ופירוש המעשה (יא-יז). בתווך מופיעה נבואת תוכחה קשה לישראל (ה-י).

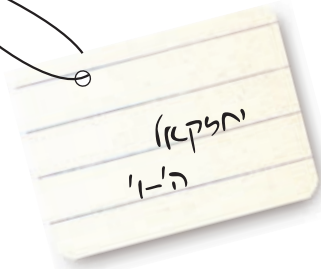
1 יחזקאל מצווה לגלח את שערו ולחלקו לשלושה חלקים, המסמלים את הגורל המר הצפוי ליושבי ירושלים. מה מסמל כל אחד מן החלקים הללו?

היעזרו בדברי רש"י: 'חרב חדה - סימן לחרב נבוכדנצר: תכה - אותה בחרב: סביבותיה - סביב אותה לבנה, סימן על הבורחים מן העיר ששיגומו כשדים ויהרגו סביב ירושלים: והשלישית תזרה לרוח - סימן לגולים שילכו למצרים ויוחנן בן קרח וחבורתו. ושם אריק חרב אחריהם - שהלך נבוכדנצר והחריב את מצרים ושם נהרגו: וצרת אותם בכנפיך - אלו מתי מעט שיגלו לבבל ויחיו: ומהם עוד תקח - מאותם מתי מעט: ושרפת אותם באש - סימן לאחאב בן קוליה וצדקיה בן מחסיה אשר קלם מלך בבל.'

2 'כה אָמַר אֲדֹנָי ה' זאת יְרוּשָׁלַם בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם שְׁמִתִּיהָ וְסָבִיבוֹתֶיהָ אֶרְצוֹת' (ה) הגויים הסובבים את ירושלים נזכרים שבע פעמים במהלך הנבואה (ה-ח, יד-טו). עקבו אחרי האזכורים השונים ועמדו על תפקיד הגויים בתיאור חסד ה' לירושלים, ובתיאור חטאיה ועונשה. מה היה ייעודה המקורי של ירושלים ומה אירע בפועל?

ראו את דברי המדרש: "כיוון שבא ה' להחריבו... אמרו המלאכים לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם אינו זו ירושלים שנאמר 'זאת ירושלים בתוך הגויים שמתיה?' אמר להם: 'ותמר את משפטי לרשעה מן הגויים.'" (פסיקתא רבתי כז)

רד"ק: 'יושביה שמתי בה לטובתם, לפי שהיא נבחרת מכל הארצות יפה נוף משוש כל הארץ, שהיא באמצע הישוב לפיכך אורה טוב ומזוג מכל הארצות. ויושביה היה להם ללכת דרך ישרה ולעשות משפטי הטובים והם המירו אותם לרשעה מן הגויים אשר סביבותיהם'.

3 הביטוי 'עשיית משפט' חוזר מספר פעמים בנבואה (ו-י), שימו לב למידה כנגד מידה הגלומה בו.

פרק ו'

בעוד הנבואה הקודמת עסקה בירושלים ויושביה, בנבואה בפרק ו' פונה הנביא אל הרי ישראל ומנבא עליהם פורענות קשה. יחזקאל מפרט את החטאים שבגינם נענש העם בחורבן וגלות, תוך התמקדות בחטאי העבודה הזרה שיסודם בשנות מלכותו הארוכות של מנשה מלך יהודה.

4 **בְּן אָדָם שִׁים פְּנִיךָ אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל וְהִנְבֵּא אֲלֵיהֶם** (ב) הנבואה פותחת בפניה נבואית יוצאת דופן אל הרי ישראל (ביטוי ייחודי לספר יחזקאל). מדוע פונה הנביא להרים בנבואת התוכחה על העבודה הזרה? ראו את דברי **הרד"ק:** 'לפי שהיו עובדים על ההרים הרמים ועל הגבעות לאלהים שהיו נותנים שם ותחת כל עץ רענן שהיא באפיקים ובגאיות, אמר שיתנבא עליהם - כלומר כאילו מדבר כנגדם, כי הבמות והמזבחות והחמנים שבנויים עליהם יאבדו וישברו'.

עיינו בויקרא י"ח, כח ונסו להציע פן נוסף למשמעות הפניה הנבואית להרים.

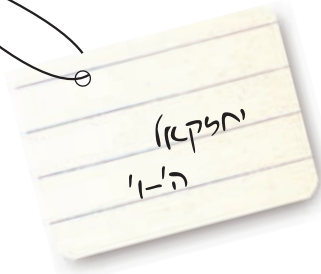
5 (א) השוו בין תיאור החטאים והעונשים בפרקנו לבין תיאור החטאים בפרשת הקללות בויקרא כ"ו פסוקים ל-לג ו-מג, ועמדו על הזיקה הלשונית והתוכנית ביניהם. נסו לשער מדוע מתאר הנביא את החטאים והעונשים בלשון דומה לזו של פרשת הקללות.

(ב) עיינו בהמשך פרשת הקללות בויקרא (מד-מה) - כיצד משלימה ומרככת התוספת בפסוקים אלה את הנבואה הקשה בפרקנו?

6 בנבואות הפורענות בפרקים ה'-ו' חוזר כמה פעמים הביטוי 'ידעו כי אני ה' דברתי', בשינויים קלים (ה', יג, טו, יז; ו', ז, יג, יד).

(א) מהי תכלית העונשים הבאים על העם לפי פסוקים אלה, וכיצד תגשם באמצעותם תכלית זו? ראו בייחוד את תיאור העונש בפרק ו' פסוקים ו-ז, יג.

(ב) על פי העיקרון העולה מן הפסוקים שלעיל ומנבואת ההקדשה (ב', ה), חשבו מדוע יחזקאל מרבה ומדייק בפרטי הפורענות העתידה לבוא.

הרחבה

'זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה'

בנבואת התוכחה בפרק ה' מתוארת ירושלים כמי שהושמה בידי ה' 'בתוך הגוים' כדי להשפיע לטובה על הגוים שסביבותיה, אולם ירושלים הכזיבה, ואפילו כמשפטי הגוים אשר סביבותיה לא עשתה. פשוטו של תיאור זה מעמיד את ירושלים במוקד מבחינה רוחנית - לטוב ולרע.

ביטוי לתפיסה זו ניתן במדרש המדגיש את מרכזיותה של ירושלים בעולם:

"כשם שהטיבור הזה נתון באמצע האיש, כך ארץ ישראל טיבורה של עולם, שנאמר 'יושבי על טבור הארץ' (יחזקאל ל"ח,יב). ארץ ישראל יושבת באמצעיתו של עולם, וירושלים באמצע ארץ ישראל, ובית המקדש באמצע ירושלים, וההיכל באמצע בית המקדש, והארון באמצע ההיכל, והאבן שתיה לפני ההיכל, שממנה הושתת העולם, שלמה שהיה חכם עמד על השרשין היוצאין ממנה לכל העולם, ונטע בהם כל מיני אילנות, לפיכך אמר עשיתי לי גנות ופרדסים." (תנחומא (בובר) קדושים, ז')

פרשנות זו התבססה על פסוק נוסף בספר יחזקאל (ל"ח,יב) שבו תוארה ירושלים כ'טבור הארץ' (אף שככל הנראה זהו איננו פשט הפסוק). בעקבות זאת מפרש רש"י אצלנו: 'בתוך הגוים שמתיה - באמצע העולם'. וביתר הרחבה הרד"ק בפירושו לפסוקנו שהובא לעיל.

עם הזמן הועבר רעיון זה, שיסודו כאמור במישור הרוחני-מוסרי, אל המישור הגיאוגרפי-ריאלי, וירושלים תוארה כמרכז הגיאוגרפי של העולם. בתקופה הצלבנית נעשתה תפיסת ירושלים כמרכז העולם אוניברסאלית כמעט. במאה ה-13 מסומנת ירושלים לראשונה כמרכז במפות העולם, כגון במפת תהלים (1250), מפת אבסטורף, ומפת הרפורד (1283). כך החל רעיון מרכזיותה הגיאוגרפית של ירושלים מתגבש בקרטוגרפיה בחינת חוק. המפה המוכרת ביותר בהקשר זה היא המפה שצייר בונטינג בגרמניה בשנת 1581 ובה נראה העולם בדמות עלה תלתן, שלושת עלי התלתן הן שלושת היבשות - אירופה, אסיה, ואפריקה, והחיבור ביניהן, בבחינת מרכז העולם, הוא ירושלים.

רחבות ומענה לשאלות: מתן על הפרק "perek.matan@gmail.com" f

מפת בונטינג
< ("מפת עלי התלתן")
גרמניה 1585

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים • טל': 02-5944555

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננה

The Sadie Renner Women's Institute for Torah Studies

המרכז ללימודי תנ"ך